

DB jau rakstījis, ka ilgu laiku būvniecības nozarē notiek strīdi par atbildības noteikšanu saistībā ar trešajām personām nodarītajiem zaudējumiem, jo par tiem atbildību nevēlas uzņemt nedz būvnieki, nedz pasūtītāji, noveļot potenciālo izmaksu segšanu uz otras puses atbildību.

Turklāt jau gadiem normatīvais regulējums būvniecības sektora civiltiesiskās atbildības (CTA) obligātās apdrošināšanas segmentā ļauj veidot un iegādāties obligātās apdrošināšanas būvniecības polises, kuras formāli atbilst normatīvajā regulējumā izvirzītajām prasībām, taču tās var salīdzināt ar butaforiju, jo to segums, raugoties no reālajiem riskiem, ir nulles vērtībā, uzskata eksperti, rosinot mainīt sistēmu.

Iezīmē problēmas

Esošais apdrošināšanas regulējums būvniecības jomā *Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu* ir spēkā kopš 2014. gada, atgādina Ekonomikas ministrijas (EM) Sabiedrisko attiecību nodaļas vadītāja Evita Urpena, atzīstot, ka, piemērojot regulējumu praksē, konstatēts, ka trešajām personām (piemēram, kaimiņam, ja būvdarbu rezultātā ir radušies bojājumi viņa nekustamajam īpašumam) ir sarežģīti pierādīt cēloņsakarību starp bojājumiem un būvdarbiem. Pamatā problēma rodas no tā, ka nav strikti nodalīta atbildība starp būvniecības procesa dalībniekiem, kā arī procesa dalībnieka (juridiskās personas) un procesā iesaistītā sertificētā būvspeciālista (fiziskās personas) atbildība. Advokātu biroja *Sorainen* partneres Lelde Laviņa un Inga Oga atgādina, ka pašlaik normatīvo aktu līmenī ir definētas pamatprasības, kas jāievēro, slēdzot apdrošināšanas līgumu par obligātās apdrošināšanas būvniecībā iegādi, tostarp nosakot minimālos apdrošināšanas limitus un termiņus, un vēl atsevišķas prasības. Tādējādi, pēc L. Laviņas teiktā, lasot attiecīgo normatīvo regulējumu, šķiet, ka jautājums ir sakārtots un trešajām personām ir nodrošināta aizsardzība, ko sniedz apdrošināšana, un, iestājoties gadījumam, tiks sasniegts mērķis – atvieglot šo personu prasījumu apmierināšanu dzīvības, veselības, mantas vai vides aizskārums gadījumos, norāda eksperte.

«Tomēr realitāte ir tāla no mērķa, un gandrīz vai ikreiz (patiesībā, pēc mūsu pieredzes, visos gadījumos), kad iestājas reāls gadījums un tiek iesniegts pieteikums apdrošinātājam, tiek saņemts atteikums izmaksāt atlīdzību. Un tad izrādās, ka būvdarbi objektā, kas atrodas Vecrīgā, nav apdrošināti, jo teritorija «Vecrīga» ir izņēmums. Polise ietvertais vibrāciju risks neietver objektam blakus esošās mājas, lai gan objekts atrodas Rīgas vēsturiskajā centrā ar blīvu apbūvi un būvdarbu ietvaros paredzēti paļu dzīšanas darbi, tādējādi noteikti šie būvdarbi ir saistīti ar vibrāciju rašanos un paaugstinātiem riskiem apkārtējām ēkām. Pārtrauts elektrības kabelis, un veselam pilsētas kvartālam pazūd elektrība vai, pārtraucot kabeli, tiek pārtraukta elektrības padeve ražošanas uzņēmumam, bet polisē kā izņēmums noteikts nepareizi izvēlēta tehnika vai nepietiekami rūpīgi izvērtēta projekta tehniskā dokumentācija. Brīvstāvoša uguns mūra daļas uzkrīt blakus esošās ēkas (kaimiņa mājas) jumtam, bet polisē kaimiņu mājas norādītas kā izņēmums. Šo uzskaitījumu varētu turpināt vēl un vēl, bet kur tad ir problēma?» vaičā eksperte. Pēc viņas teiktā, tā ir faktā, ka normatīvais regulējums, nosakot apdrošināšanas obligātumu, ir definējis tās ārējo ietvaru, bet polises segumu atstāj tirgus ziņā.

Reālā seguma nav

Tādējādi, pēc ekspertu teiktā, esošā situācija gadiem ļauj iegādāties polises, kuras formāli atbilst prasībām, bet patiesībā ir vien butaforija, jo to segums, raugoties no reālajiem riskiem, ir nulles vērtībā. Turklāt apdrošināšanas nozare Civillikumā ietverto zaudējumu jēgu un būtību ir modificējis tiktāl, ka vienota to izpratne pat pašu apdrošinātāju vidū nepastāv, nožēlu pauž L. Laviņa. «Sekas ir tādas, ka katram apdrošinātājam ir savi noteikumi, kas katras konkrētās polises gadījumā tiek pielāgoti objektam. Un tas, vai šis «pielāgošanas» rezultāts būs tiešām reāla apdrošināšanas aizsardzība vai tikai butaforija, ir atkarīgs tikai no tā, vai šādas prasības ir izvirzījis pasūtītājs vai arī, iespējams, būvnieks (vai cits būvniecības procesa dalībnieks savas atbildības ietvaros), ja viņam rūp jautājums par savas civiltiesiskās atbildības reālu aizsardzību. Savukārt, ja reāla apdrošināšanas aizsardzība izriet nevis no valstī noteiktās obligātās apdrošināšanas, bet tikai no iesaistīto dalībnieku vēlmes pasargāt sevi un citus pret iespējamiem negadījumiem, tas noved pie secinājuma, ka reāla vērtība jeb segums ir tikai tai apdrošināšanas daļai, kas ir brīvrātīga. Tādējādi tie būvniecības profesionāļi, kas

REGULĒJUMS

Pašreizējā apdrošināšana nedarbojas

Izstrādāti grozījumi Būvniecības likumā, precizējot būvniecības dalībnieku atbildību; sīkāku informāciju nozares atbildīgā ministrija sola tuvākajā nākotnē

VIEDOKLIS

Mainās haotiskā veidā

Ritvars Heniņš, Ergo Riska parakstīšanas un produktu attīstības departamenta direktors:

» Apdrošinātāji jau vairākkārtīgi ir nākuši ar iniciatīvu veikt izmaiņas apdrošināšanas noteikumos, un pirms trim gadiem tika uzrakstīta un EM iesniegta apdrošinātāju kopīgi izstrādātā Būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas versija, bet no ministrijas puses tā tālāk nav tikusi virzīta. Izmaiņu process normatīvajos aktos ir smagnējs, nepārtraukti mainās uzstādījumi, un nereti tie mainās nevis pēc kvalitatīvām diskusijām, kā tam vajadzētu būt, bet gan drīzāk haotiskā veidā. Kā viena no būtiskākajām problēmām šī brīža regulējumā ir tā, ka tiek izcelts atlīdzību regulēšanas periods, bet apdrošinātājs to tikai netieši var kontrolēt, proti, apdrošinātājs nevar ietekmēt tiesas procesa virzības ātrumu. Sarežģītās lietās tiesas process var būt ļoti ilgstošs, un šādos gadījumos apdrošinātājs nav tiesīgs izmaksāt atlīdzību pirms tiesas lēmuma. Būtisks atspazds apdrošinātājam būtu pirmstiesas institūcija, kas spētu lemt par negadījumā iesaistītās personas vainu jeb vainas pakāpi, ja negadījumā iesaistītas vairākas personas. Līdz ar to būtiskākais izaicinājums ir vienoties dažādu nozaru pārstāvjiem par vienotu apdrošināšanas modeļa vīziju. Tad, kad notiktu vienošanās par modeli, būtu izaicinājums izstrādāt to limitētā laikā, lai netiktu pieļauta iespēja procesam izvērsties vairāku gadu garumā.

ar atbildību izturas pret savu darbu, jau šobrīd, neatkarīgi no regulējuma, iegādājas atbilstošas un pilnvērtīgas polises,» skaidro L. Laviņa.

Drošības spilvens

Viedoklim par izmaiņu nepieciešamību piekrīt *Bonava Latvija* valdes priekšsēdētājs Mareks Kļaviņš, kurš gan uzskata, ka būvobjektu obligātā apdrošināšana kopumā ir vajadzīga, jo nebūtu godīgi par pēkšņiem, iepriekš neparedzētiem zaudējumiem būvniecības laikā atbildību pilnībā uzlikt, piemēram, uz ēkas īpašnieka vai pasūtītāja pleciem, jo tas, pēc viņa domām, atturētu investorus, kas nāk tirgū ar saviem līdzekļiem, algo arhitektus un būvniekus, taču par viņu brāķi vai izdarīto kaitējumu atbildība ir jāuzņemas investoram. Tomēr arī M. Kļaviņš novērojis, ka, neskatoties uz to, ka šobrīd likums nosaka par pienākumu apdrošināt atbildību būvdarbu veicējam, dzīvē šī sistēma īsti labi nedarbojas: atbildību atsevišķi apdrošina gan ģeologs, gan projektētājs, gan būvnieks – ir viens būvobjekts, bet daudz dažādu polišu ar tajās iekļautiem dažādiem izņēmumiem, augstiem pašriskiem, zemiem atbildības limitiem, kas praksē bieži ne-

nosedz radīto zaudējumu. Turklāt katrai no iesaistītajām pusēm ir savs apdrošinātājs. Iestājoties apdrošināšanas gadījumam, strīdus situācijā vainīgā noskaidrošana un zaudējumu atlīdzināšana cietušajam var ilgt gadiem vai pat izrādīties juridiski neiespējama, tādēļ viņš uzskata, ka esošo regulējumu nepieciešams sakārtot.

Rosina mainīt

M. Kļaviņš piekrīt viedoklim, ko paudis Nekustamo īpašumu attīstītāju alianse, iesniedzot kā priekšlikumu EM, un ar kuru rosina ieviest vienotu obligātās CTA polisi būvobjektam. Tās darbības princips būtu līdzīgs tam, kā transportlīdzekļu OCTA pasargā apdrošināšanas ņēmēju no finanšu zaudējumiem, kas radušies, viņa transportlīdzeklim iekļūstot negadījumā. Tas novērstu gadiem ilgu strīdu risināšanu tiesā, jo būvobjektam būtu viens apdrošinātājs, kas sedz zaudējumus, un īpašnieka atbildība būtu nodrošināt šādas polises iegādi, bet pasūtītāja gadījumā šādas vienotas polises iegāde būtu jāiekļauj nosacījumos ģenerāluzņēmējam, skaidro M. Kļaviņš. Mainīt sistēmu rosina arī L. Laviņa. «Ja normatīvie akti neierobežo apdrošināšanas līguma slēdzēju brīvību

APDROŠINĀŠANA

Zemākā cena dominē

Būvniecības apdrošināšanā pastāv daudzi robi, turklāt aizvien, iegādājoties abus apdrošināšanas veidus, polises īpašnieks izvēlas zemāko cenu

Tāpat šobrīd likumi neuzliek par pienākumu apdrošināties pret zaudējumiem, kas radušies pašam būvniecības objektam, un, pēc apdrošinātāju domām, arī būtu jābūt obligātam.

Nosacījumi atšķiras

Būvniecība ir nozīmīga un strauji augoša nozare Latvijā, šā gada 1. ceturksnī nozare pieauga par 6%. Nenoliedzami, izaugsmes un uzlabojumu iespējas ir arī būvniecības apdrošināšanai, saka Latvijas Apdrošinātāju asociācijas (LAA) vadītājs Jānis Abāšins. Šobrīd apdrošinātāji būvniecībā piedāvā divus apdrošināšanas veidus. Būvniecības apdrošināšana paredzēta celtniecības, rekonstrukcijas, remonta vai montāžas darbiem, tā apdrošina pret pēkšņiem, iepriekš neparedzētiem zaudējumiem darbu veikšanas laikā. Parasti tiek atlīdzināti zaudējumi, ja tiek bojāts īpašums, celtniecības iekārtas, tehnika, instrumenti, būvmateriāli u.c., taču apdrošinātāju polises iekļautie riska faktori un segums, kā arī nosacījumi būtiski atšķiras. Otrs apdrošināšanas virziens, kas saistīts ar būvniecību, ir obligātā civiltiesiskā apdrošināšana, kas jau šobrīd ir nepieciešama gan būvdarbu veicējam, gan būvspeciālistam.

Pēc J. Abāšina skaidrojuma, apdrošināšana jāuztur spēkā arī garantijas periodā pēc ēkas nodošanas ekspluatācijā, jo tad var atklāties dažādas būvniecības kļūdu dēļ radušās problēmas, turklāt ēka ir kļuvusi apdzīvojama, līdz ar to iedzīvotājiem un to īpašumam var tikt nodarīti zaudējumi dažkārt pat lielākā mērā nekā būvniecības procesā, skaidro LAA vadītājs.

Tiesa gan, tāpat kā vairākos citos apdrošināšanas veidos lielākā daļa klientu šajos abos veidos izvēli izdara par labu zemākajai cenai, norāda apdrošinātāji. «Vēlētos, lai cilvēki ir vairāk ieinteresēti apdrošināšanas sabiedrību piedāvātajos produktos, taču ir skaidrs, ka būvniecības apdrošināšana ir viena no pēdējām lietām, par ko cilvēki aizdomājas, kad izvēlas veikt kādus būvniecības darbus. Tieši tas ir viens no iemesliem, kāpēc aizvien vairāk tiek runāts par obligātu apdrošināšanas veidu,» norāda If P&C Insurance AS Latvijas filiāles Korporatīvā īpašuma apdrošināšanas produktu vadītājs Jānis Strods. «Vairākus gadus strādājot ar būvniecības apdrošināšanas pakalpojuma pilnveidošanu, redzu, ka šajā jomā ir vērojamas tās pašas tendences kā valstī kopumā – noteicošā ir cena. Būvdarbu veicēji izvēlas lētāko, nedomājot par nepieciešamo risku segumu un savu darbību. Bieži vien iegādājas kaut ko, lai tikai varētu saņemt būvatļauju,» saka eksperts.

Vajag atbildīgo

Apdrošinātāji vērtē, ka apdrošināšanas sistēma būvniecībā ir smagnēja nenoteikto normatīvu dēļ. *Gjensidige Latvija* Civiltiesiskās atbildības produktu vadītāja Madara Leimane piebilst, ka regulējums definē būvniecības procesa dalībniekus un nosaka to atbildību, bet atbildības definīcija ir abstrakta un dažādi interpretējama, un šobrīd atbildību vai tās sadalījumu var noteikt tikai tiesa, kas joprojām ir diezgan ilgi un dārgi. Būvniecības procesā zaudējumus var radīt diezgan plašs personu loks. Esošajā situācijā nesakārtoto būvniecības procesu, tā normatīvo regulējumu ir vēlme uzdot atrisināt apdrošinātājiem, bet problēma būtu jāsāk risināt likumdevēju pusē, nosakot kompetences, atbildību un uzraudzību, norāda eksperte. Iestājoties gadījumam būvniecībā, nav kompetentās iestādes no valsts puses, kas novērtētu zaudējuma apstākļus un vainīgo personu, pauž M. Leimane, kura uzskata, ka šādas funkcijas, piemēram, varētu pildīt Būvniecības valsts kontroles birojs, līdzīgi, kā tas ir veselības nozarē, kad pacientu prasību pamatotību un zaudējumus izvērtē Veselības inspekcija, veicot ekspertīzi un izsniedzot atzinumu par kaitējuma apmēru. Trūkst konsultatīvas iestādes, kuras atzinums būtu kā rekomendācija, piebilst M. Leimane.

Vēl viens aspekts – pretēji civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas produktam, kas ir obligāts, šobrīd likumi neuzliek par pienākumu apdrošināties pret zaudējumiem, kas radušies pašam būvniecības objektam, saka

INFORMĀCIJAI

Būvniecības apdrošināšanas gadījumu piemēri

Būvniecības visu risku apdrošināšanas gadījumi:

- uzpildot būvniecības iekārtu ar degvielām, tā aizdegas, izraisot ugunsgrēku jaunbūvē;
- metinot metāla konstrukcijas, dzirkstele iekrīt iepakojamā materiāla novietnē;
- dzīvokļos raksturīgs gadījums ir, ka, urbjot sienā, netīšām tiek izurbts caurums cauruļvadā, kas ir aiz sienas un appludina gan remontējamo, gan kaimiņus;
- izbūvējot kausējamo jumta segumu, aizdegas jumta konstrukcijas;
- vētra norauj pagaidu jumtu, un jau izbūvētās telpas tiek bojātas ar nokrišņiem.

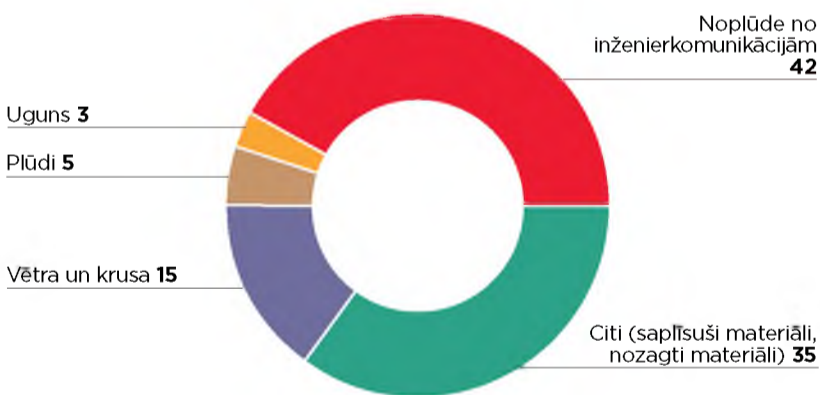
Civiltiesiskās obligātās būvniecības apdrošināšanas gadījumu piemēri:

- veicot ēkas jumta atjaunošanas darbus, netiek kārtīgi nosepta jumta atjaunojamā daļa, kā rezultātā pa spraugām iekļūst lietus, krusa vai sniegs un rada zaudējumus gan pašai ēkai, gan iemītnieku mantai;
- veicot ēkas jumta atjaunošanas darbus vai fasādes atjaunošanas darbus, no jumta vai stalažām nokrīt kāds no celtniecības materiāliem, tajā skaitā krāsa, instruments vai cits priekšmets un uzkrīt garāmgājējam vai pie ēkas stāvošai citas personas automašīnai (kas nepieder būvdarbu veicējiem);
- veicot ūdensvada, kanalizācijas sistēmas atjaunošanas darbus, testējot, kā tā strādā, notiek ūdens noplūde, kā rezultātā tiek appludināti ēkā esošie biroji, veikali un citas vietas;
- renovācijas darbu laikā bojātu elektroinstalāciju dēļ izceļas ugunsgrēks, kā rezultātā tiek bojātas vai iet bojā citu personu mantas un telpas.

APDROŠINĀTĀJU KOMPĀNIJU PĀRSTĀVJU MINĒTIE PIEMĒRI

Būvniecības visu risku apdrošināšanas atlīdzības

Sadalījums pēc zaudējumu veida, %

LAA

noteikt polišu saturu jeb segumu un, izlasot apdrošināšanas seguma izpēmumu sarakstu, pat profesionālim ar augstu radošumu ir grūti iedomāties, vai un kādā gadījumā tā vispār darbosies, tad noteikti secināms, ka valsts prasība pēc obligātās apdrošināšanas būvniecībā nav ataisnojama. Tāpat ir vērts paturēt prātā, ka apdrošināšana nemaina Civiltikumā noteikto pienākumu atlīdzināt zaudējumus par kaitējumu, ko kāds no būvniecības procesa dalībniekiem ar savu darbību vai bezdarbību ir nodarījis citiem dalībniekiem vai trešajām personām,» viņa saka. Tāpēc, L. Laviņa rosina atcelt obligāto apdrošināšanu būvniecībā, jo, pēc viņas teiktā, pašreizējais regulējums tikai uztur ilūziju par apdrošināšanas aizsardzību būvniecībā, turklāt veidojot bezjēdzīgu būvniecības nodevu. «Valstij ir pienākums atzīt savu sakāvi šajā jautājumā un atcelt obligāto apdrošināšanu būvniecībā, ļaujot tirgum sakārtot sevi pašam (kā tas, piemēram, ir Somijā), vai arī ieviešot OCTA līdzvērtīgu apdrošināšanas režīmu. Pretējā gadījumā valsts vienkārši nodrošina bezrisku biznesu apdrošinātājiem,» uzskata eksperte.

Kustība notiks

Nemot vērā, ka apdrošināšanas pakalpojumu ietekmē Būvniecības likums, kas definē pušu atbildību, šobrīd, pēc E. Urpenas teiktā, notiek kustība saistībā ar izmaiņām būvniecības nozarē, un ir izstrādāti grozījumi Būvniecības likumā, precizējot būvniecības dalībnieku atbildību. Pašlaik grozījumi, pirms to virzīšanas izskatīšanai valdībā, tiek saskaņoti ar būvniecības nozares nevalstiskajām organizācijām un valsts institūcijām. Grozījumus paredzēts iesniegt izskatīšanai valdībā līdz šā gada rudenim. Pagaidām sīkāku informāciju par grozījumiem EM nesniedz. Kā skaidro E. Urpena, atbildības regulējuma sakārtošana ir priekšnosacījums tam, lai varētu veikt nepieciešamās izmaiņas arī būvniecības jomas apdrošināšanas regulējumā. Šobrīd EM sākusi šī regulējuma izstrādi, iesaistot arī apdrošināšanas nevalstisko organizāciju pārstāvjus. Plānotā regulējuma mērķis ir nodrošināt to, ka trešajām personām zaudējumi tiek atlīdzināti ātrāk.

Žanete Hāka

Baltas Īpašuma un speciālo produktu risku parakstīšanas pārvaldes produktu vadītājs Raimonds Bērziņš. Neskatoties uz to, apdrošinātājiem ir izveidots būvuzņēmējiem paredzēts produkts, ar kuru tiek apdrošināti zaudējumi veicamajiem būvdarbiem, bet par šādas polises nepieciešamību puses vienojas būvdarbu līgumā vai, ja šādu pienākumu līgumā nav, lemj katrs būvnieks pats. Kompānijas pieredze rāda, ka jau šobrīd vairumā būvdarbu līgumu šādas polises tiek paredzētas, tādēļ vienota obligātā seguma definēšana arī šim apdrošināšanas veidam būtu tikai apsveicama, jo veicinātu vienota un saprotama visa būvniecības procesa apdrošināšanas regulējuma izveidi. Iepriekš pieminētais produkts pirms diviem gadiem jau ieviests Lietuvā, saka R. Bērziņš.

Gaida izaicinājumi

LAA uzsver, ka interesants izaicinājums gan būvniecības sektoram, gan saistītajai apdrošināšanai varētu būt tuvākās nākotnes milzu projekts *Rail Baltica*. Tas ir tehniski sarežģīts, turklāt ne jau katru dienu Latvijas būvniekiem tādi ir jābūvē un apdrošinātājiem jāapdrošina, tas ir arī finansiāli nozīmīgs projekts, kas arī no apdrošinātājiem prasīs nopietnu riska nešanas kapacitāti, kāda ikdienā netiek izmantota, prognozē J. Abāšins.

Žanete Hāka